

Rozdział 14

Fiskální aspekty determinující vztahy mezi ekonomickými subjekty v České republice a Polsku

Lenka Farkačová

Vysoká škola finanční a správní, a.s.

e-mail: lenka.rihova01@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5692-1103

Cytuj jako: Farkačová, L. (2023). Fiskální aspekty determinující vztahy mezi ekonomickými subjekty v České republice a Polsku. W: B. Drelich-Skulska, M. Sobocińska, A. Tomášková (red.), *Ekonomiczne, zarządcze i społeczno-kulturowe wymiary relacji polsko-czeskich* (s. 262-270). Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.

JEL Classification: H2, H32

Abstrakt: Cílem článku je vymezit dopady fiskálních aspektů, které determinují chování ekonomických subjektů (obzvláště firem a domácností) v České republice a v Polsku a dále vymezit vedlejší efekty, ke kterým v důsledku těchto fiskálních aspektů dochází. V globálním porovnání obě analyzované země vykazují podobnost v oblasti nákladů práce i DPH. Tedy aspektů, které primárně ovlivňují motivaci podniků k pokračování podnikatelské činnosti v dané zemi. Obě analyzované země jsou exportně orientované a jejich fiskální politiky vykazují obdobné rysy, které nezpůsobují zásadní vedlejší efekty. Krátkodobě ovšem dochází k situacím, kdy dočasné změny fiskální politiky jedné nebo druhé země vedou k vedlejším efektům v podobě změny chování ekonomických subjektů, obzvláště domácnosti v rámci jejich nákupního chování.

Klíčová slova: daně, fiskální politika, podnikání, DPH.

14.1. Úvod

Navzdory odlišné rozloze zemí, absolutní velikosti populací a dalším odlišnostem, nacházíme jistou podobnost a návaznost ekonomiky České republiky a Polska. Podobnost je dána částí společné historie, nejen politické, která determinuje aktuální stav, ale i soudobými trendy, jako se obdobný demografický

vývoj apod (Klimczuk & Tomczyk, 2017). Ostatně jedná se o dvě ze čtyř zemí Visegrádské skupiny. Je logické, že jsou mnohými autory často tyto dvě ekonomiky nejen porovnávány, ale dochází také ke zkoumání podobností, například co do obousměrného vztahu HNP a hodnotou exportu (Lacka et al., 2020) apod. Navzdory tomu, že se v těchto zkoumaných oblastech ukazuje, že se obě ekonomiky chovají odlišně, není pochyb, že ekonomické subjekty (podniky i domácnosti) primárně i sekundárně reagují na fiskální politiku obou států.

Cílem článku je proto vysvětlit dopady fiskálních aspektů, které determinují chování ekonomických subjektů (obzvláště firem a domácností) v České republice a v Polsku a dále vymezením vedlejších efektů, ke kterým v důsledku těchto fiskálních aspektů dochází.

Metodologie: Cíle článku bude dosaženo pomocí komparace daňových sazeb a důsledků z nich plynoucích. Primárním zdrojem tak jsou data z Eurostatu, dále statistiky Evropské komise ale i sekundární analýza dat a literární rešerše. V neposlední řadě jsou využity výstupy Výzkumného ústavu práce a sociálních v. v. i. a to konkrétně pravidelné bulletiny monitoringu nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie a v USA, na které je v textu průběžně odkazováno. Tyto bulletiny byly finančně podpořeny z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace (VÚPSV, v. v. i.) a to na období let 2018-2022. Jsou tak využita nejnovější možná data obsažena v těchto bulletiních. Časová řada tak končí rokem 2017 z důvodu nedostupnosti dat v letech následující (Obr. 14.1 a Tab. 14.2). Zároveň ale je nutné podotknout, že vypovídají hodnota výše uvedené časové řady se přesto jeví jako relevantní a pro účely tohoto článku jako dostatečná.

14.2. Vymezení vybraných fiskálních aspektů v České republice a v Polsku

Fiskální politika je jedním z klíčových zájmů každého státu a jedním z přímých způsobů, jak ovlivnit ekonomický vývoj. Dobře založená fiskální politika, která zohledňuje specifické podmínky ekonomických a sociálních imperativů současných i budoucích požadavků, se proto může ukázat jako prospěšná pro pokrok, a to nejen technologický či technický (Croitoru, 2011). Jedním z klíčových nástrojů aktivně využívaných fiskální politikou jsou daňové sazby a daňová politika obecně. Přičemž právě daně jsou významným veřejným příjmem. Statistiky ukazují, že více než 90 % veškerých příjmů veřejných rozpočtů jsou právě příjmy povahy daňové (Hamerníková & Maaytová, 2007) a tento trend je v posledních dekádách stálý. Zároveň daně zásadním způsobem ovlivňují chování jednotlivých subjektů v ekonomice. Obzvláště pak daně **ovlivňují**

motivy k podnikání a lokaci podnikání, což je obecně platné i nad rámec firem podnikajících na území Evropské unie (Granda, 2021). Daňová zátěž (obzvláště DPH) se dále projevuje ve finální ceně produktů a služeb, což **ovlivňuje rozhodování domácností** o realizaci nákupů či struktuře nákupů. Lze tak konstatovat, že právě ekonomické subjekty v podobě firem a domácností jsou fiskální politikou primárně ovlivněni.

V prvním kroku je proto vhodné zaměřit se na daňové sazby v obou analyzovaných zemích. Obecný přehled daňových sazeb, je uveden v Tab. 14.1.

Tab. 14.1. Přehled daňových sazeb v České republice a Polsku v roce 2021 v %

Země	Standartní výše daně z přidané hodnoty	Snížená výše daně z přidané hodnoty	Potraviny	Alkoholické nápoje	Nealkoholické nápoje	Pohonné hmoty
Česká republika	21	10-15	10 – 15 – 21	21	15	21
Polsko	23	5-8	5 – 8 – 23	23	23	23

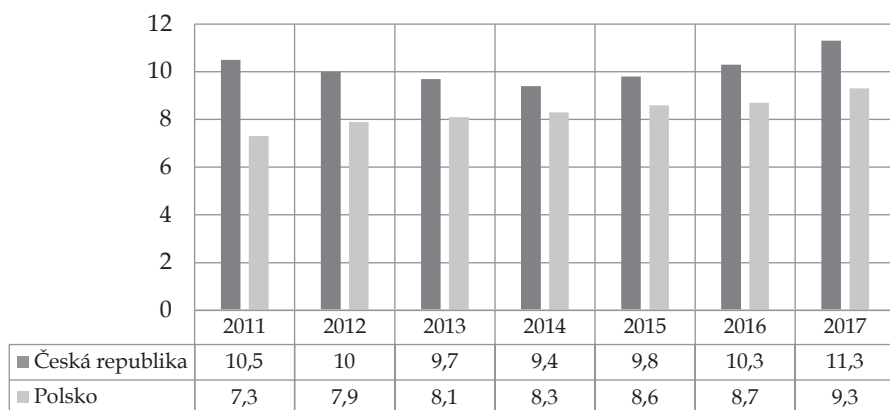
Zdroj: (European Commission, 2021).

Při celkové komparaci DPH lze identifikovat jistou podobnost sazeb. Základní sazby se totiž sice mírně liší, ale při bližším prozkoumání sazeb pro jednotlivé zboží/služby, se daňová zátěž vyrovná. Zásadní odlišnosti pak lze pozorovat u jednotlivých položek, jako jsou například nealkoholické nápoje.

Je vhodné zároveň zdůraznit celkový přístup ke stanovování daňových sazeb a stálost daňové politiky. Například **daňové sazby se v České republice od roku 1993 do roku 2021 změnilly celkem osmkrát, v Polsku došlo ke změně v daném období jen třikrát** (European Commission, 2021). V kontextu výše uvedeného ovšem nelze přehlédnout ani skutečnost, že **stabilní podnikatelské prostředí je dáno nejen frekvencí změn daňové zátěže, ale i faktickým obsahem změn**. V komparaci s Českou republikou například v Polsku sice nedochází k častým změnám sazeb DPH, ovšem obsah některých změn je o to více signifikantní. Příkladem lze uvést změny v roce 2022. V rámci tzv. protiinflačního štítu došlo v Polsku od 1.2.2022 k zásadnímu snížení daní (KHK, 2022). Konkrétně DPH na potraviny a nápoje klesla na 0 %, DPH na pohonné hmoty byla snížena z 23 % na 8 % apod. Není cílem tohoto článku zjistit, zda tento krok polské fiskální politiky byl úspěšný ve vztahu ke svému cíli, ostatně důsledky takového rozhodnutí na chování polských domácností mohou být rozporuplné, jak poukazovali již v roce 2018 D'Acunto, Hoang a Weber. Na druhou stranu právě takovéto dočasné fiskální zásahy polské vlády ovlivňují chování i českých domácností. S ohledem na geografickou blízkost Polska a České republiky není

překvapením, že snížení cen vybraného zboží v Polsku, při stávající akcelerující inflaci v České republice (Král, 2022) vedlo k tomu, že české domácnosti neváhali jet do sousedního Polska a skupovat toto relativně levnější zboží. České domácnosti se v tuto chvíli sice chovaly racionálně, ovšem dlouhodobý přesun výdajů domácností do zahraničí může způsobovat sekundární makroekonomické důsledky (právě těmto důsledkům se bude věnovat navazující část článku).

Dalším důležitým aspektem, který obzvláště firmy uvažují v případě výběru místa podnikání, jsou náklady na zaměstnance, respektive náklady práce jakožto náklady výrobního faktoru. Již od roku 2008 dochází na území Evropské unie jakožto celku k postupnému růstu nákladů práce (Beran & Říhová, 2015), nutné je ale zaměřit se na každou jednotlivou analyzovanou zemi zvlášť. Hodinové náklady práce v České republice a Polsku zobrazuje Obr. 14.1. Absolutně vyšší hodinové náklady práce vykazuje Česká republika. Z pohledu hodinových nákladů práce je levnější zemí pro zaměstnavatele právě Polsko.

Obr. 14.1. Hodinové náklady práce v analyzovaných zemích v letech 2011-2017, v EUR

Zdroj: (Beran, 2019; Beran, 2020), vlastní zpracování.

Při určení výše mzdy se zaměstnavatel musí rozhodovat na základě více faktorů, jako jsou legislativní podmínky a nároky na spravedlivou odměnu, výkon zaměstnance apod. Celkově je možné náklady na zaměstnance rozdělit na přímé a nepřímé a to následovně – přímé náklady (mzdy a platy; sociální požitky) a nepřímé náklady (zákonné; ostatní sociální výdaje a náklady, personální náklady, daně a dotace).

Strukturu přímých a nepřímých nákladů ilustruje Tab 14.2. Z podílu přímých a nepřímých nákladů práce v obou zemích je zřejmá jistá podobnost. Ostatně tato podobnost je charakteristická pro všechny země V4 (Farkačová, 2020).

Zajímavý rozkol je v případě sociálního zabezpečení hrazeného zaměstnancem a zaměstnavatelem. Zatímco v České republice je participace zaměstnance oproti zaměstnavateli třetinová, v Polsku je participace zaměstnance vyšší.

Tab. 14.2. Struktura nákladů práce analyzovaných zemích v letech 2011-2017, v %

Země	Položka		Podíl nákladů práce						
			2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
ČR	Sociální zabezpečení	Zaměstnanec	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2
		Zaměstnavatel	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4	25,4
	Daň z příjmu	8,9	8,8	8,8	9,1	9,2	9,4	9,8	
	Celkem	42,5	42,4	42,4	42,6	42,8	43,0	43,4	
PL	Sociální zabezpečení	Zaměstnanec	15,5	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3
		Zaměstnavatel	12,9	14,4	14,4	14,4	14,4	14,4	14,1
	Daň z příjmu	5,9	5,8	5,9	6,0	5,0	6,1	6,2	
	Celkem	34,3	35,5	35,6	35,6	34,7	35,8	35,6	

Zdroj: (Beran, 2019; Beran, 2020), vlastní zpracování.

Z analýzy DPH, zdanění mezd a nákladů práce je možné konstatovat následující:

- i. Rámcový přístup k daňovým sazbám v analyzovaných zemích vykazuje podobné znaky. Ovšem jednorázové zásahy do výše sazeb v Polsku ovlivňují chování českých domácností ve spotřebě.
- ii. Hodinové náklady práce v ČR jsou vyšší nežli v Polsku, ovšem v Polsku je větší participace zaměstnance na sociálním zabezpečení. Z úhlu pohledu firem (zaměstnavatelů) nemusí v návaznosti na výše uvedené finální aspekty docházet k přesunu podnikání z jedné do druhé země jen kvůli případné nákladové výhodnosti.

Důsledky vybraných fiskálních aspektů na vzájemné vztahy ekonomických subjektů (firem a domácností) vybraných zemí

Konečné důsledky budou rozděleny do dvou hlavních částí: i) Polsko a Česká republika a jejich konkurenceschopnost v rámci globálního měřítka; ii) Polsko a Česká republika a jejich vzájemné působení.

► Konkurenceschopnost obou zemí v globálním měřítku

Jak vyplynulo z analýzy, hodinové náklady práce se v obou zemích sice liší, ovšem v mezinárodním porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie, jsou náklady práce relativně nízké. Hodinové náklady v České republice a Polsku nepřekračují 12 EUR/hodinu, ovšem v ostatních vyspělých ekonomikách jsou náklady zásadně vyšší. Například v Belgii (39,1), v Dánsku (42,8), Německu

(33,8), ale i v Rakousku (33,0) jsou náklady dle nejnovějších dat z roku 2017 násobně vyšší (Beran, 2020). Právě nízké náklady na lidskou práci jsou jedním z důvodů, proč právě v České republice a Polsku zemích najdeme pobočky mnoha nadnárodních firem, pro které jsou nízké náklady na lidskou práci tím stěžejním argumentem proč v daných zemích podnikat či vést část svého podnikání. Stejně tak lze předpokládat, že při zvyšování mzdových a dalších nákladů řada těchto firem přesune výrobu do nákladově levnějších zemích. Zde se vhodné upozornit, že není mnoho zemí, které by měly nižší náklady práce, než je v Polsku nebo České republice. Nižší náklady má už jen Litva, Rumunsko, Maďarsko a Bulharsko.

Ostatně výše uvedené potvrzují i další autoři. Například Olczyk a Kordalska v analýze z roku 2018 uvádí: „Pro většinu polských a českých výrobních subsektorů je vytváření kladné obchodní bilance určeno relativním růstem poptávky. Zvyšující se produktivita práce výrazně ovlivňuje kladnou obchodní bilanci polského zboží ve většině subsektorů, nicméně klíčovým faktorem v českých subsektorech jsou klesající jednotkové mzdové náklady” (Olczyk & Kordalska, 2018).

Stěžejní konkurenční výhoda plynoucí primárně z levné pracovní síly nemusí být ani pro Polsko, ani pro Českou republiku, strategicky výhodná. Nejenže při potenciálním zvýšení nákladů hrozí odchod firem do zemí s levnější pracovní silou, ale zároveň dochází k odlivu kapitálu. V případě České republiky lze situaci ilustrovat pomocí platební bilance a salda prvotních důchodů, které je dlouhodobě v záporných číslech (ČNB, 2022). Oba tyto faktory jsou bariérou v intenzivním ekonomickém růstu, zároveň tento přístup částečně i blokuje rozvoj řemesel. Protože preference zaměstnanců může podněcovat preferenci zaměstnání u nadnárodních korporací.

Pro který sektor mohou být nízké náklady práce a zdanění čistě pozitivní zprávou je **cestovní ruch**. V porovnání s Rakouskem, Německem či dalšími zeměmi, může být Česká republika a Polsko zajímavou turistickou destinací poskytující relativně nižší náklady na ubytování, stravu či transfer (Farkačová, 2020). Potenciální zvýšený turistický ruch může oběma krajinám přinést dodatečné příjmy a působit pozitivně na ekonomický růst.

► Vzájemné působení fiskálních postupů v Polsku a v České republice

S ohledem na geografickou blízkost zemí, stejně tak s přihlédnutím na volný přeshraniční pohyb jednotlivců díky Schengenskému prostoru je patrné, že fiskální přístupy mají značné vedlejší účinky. Zatímco vedlejší účinky rámcových přístupů a jejich dopadů jsou zeměmi napříč světem často uvažovány (Arel-Bundock, 2017), důsledky krátkodobých opatření nemusí být vládami vždy detailně uvažovány.

V případě České republiky a Polska lze jeden z vedlejších účinků fiskální politiky demonstrovat skrze situaci, která následovala po aplikaci protiinflačního

štítu v Polsku v roce 2022 (situace je popsána viz výše), kdy v důsledku snížení DPH došlo k relativnímu i absolutnímu poklesu cen v Polsku. České domácnosti díky snadným možnostem pohybu osob skupovaly polské zboží a převáželi si jej do České republiky. Kvůli akceleraci inflace v České republice došlo k panice českých domácností, které přistoupily k realizaci nákupů v Polsku namísto v České republice. Ač tato situace trvala jen několik měsíců a nedošlo k situaci, která by mohla být vymezena jako arbitráž (byť na úrovni šedé ekonomiky), přesto dočasně změnila nákupní chování alespoň části českých domácností. Pokud by obdobné zásahy fiskální politiky v Polsku nabývaly opakované povahy, pak není pochyb o tom, že by to v konečném důsledku ovlivnilo chování českých domácností na agregátní úrovni, což by mělo negativní dopad na hrubý domácí produkt České republiky. **Je tak na místě upozornit na úskalí vedlejších efektů v případě opakovaných fiskálních zásahů do daňové sazby, ať už v Polsku či v České republice.**

14.3. Vztah České republika a Polska jakožto exportních/importních partnerů

Oblast, která by neměla být opomenuta jsou vzájemné vztahy analyzovaných zemí co do pohybu zboží a služeb. Zdroje dat bude v tomto případě OEC (2022). Z úhlu pohledu exportu tvoří export z České republiky do Polska 6,14 % z celkového objemu exportu České republiky. Jedná se o údaj platný pro rok 2020, ovšem trend je v této oblasti stálý. Největší měrou export zahrnuje průmyslové statky a také automobilové součástky. Pokud se zaměříme na export z Polska do České republiky, pak export do České republiky tvoří dlouhodobě necelých 6 %. Největší měrou export kovy a další suroviny primárně pro průmyslové využití. Dle struktury pohybu zboží a služeb mezi Českou republikou a Polskem lze konstatovat, že je se jedná o **vyvážený vztah, který není založen na přeprodeji meziproductů**. Lze tedy sumarizovat, že v této oblasti fiskální politika obou zemí nevytváří nezdravé tržní prostředí. Přičemž obdobné přístupy ke zdanění práce vytvářejí obdobné podmínky pro posilování exportu (Astrov, 2019).

14.4. Závěr

Cílem článku bylo vysvětlit dopady fiskálních aspektů, které determinují chování ekonomických subjektů (obzvláště firem a domácností) v České republice

a v Polsku a dále vymezit vedlejší efekty, ke kterým v důsledku těchto fiskálních aspektů dochází.

Nejdříve došlo ke komparaci klíčových fiskálních aspektů ovlivňujících podnikatelské subjekty v rámci rozhodnutí o volbě místa (země) ke svému podnikání. Primárním determinantem je v tomto ohledu daňová zátěž a náklady práce. V mezinárodní komparaci jsou obě výše uvedené proměnné v obou zemích velice obdobné. V případě vzájemné komparace jsou náklady hodinové náklady práce v ČR jsou vyšší nežli v Polsku, ovšem v Polsku je větší participace zaměstnance na sociálním zabezpečení. Z úhlu pohledu firem (zaměstnavatelů) nemusí v návaznosti na výše uvedené finální aspekty docházet k přesunu podnikání z jedné do druhé země jen kvůli případné nákladové výhodnosti. To se ovšem netýká širšího kontextu. V kontextu zemí Evropské unie jsou Česká republika i Polsko nákladově výhodnými zeměmi pro podnikání právě z důvodu levné pracovní síly. Tento přístup může být sice krátkodobě efektivní, ovšem dlouhodobě by obě ekonomiky měly usilovat o budování ekonomiky na jiných přednostech, než jsou nízké náklady práce.

Rámcový přístup k daňovým sazbám v analyzovaných zemích vykazuje podobné znaky. Ovšem jednorázové zásahy do výše sazeb ovlivňují chování některých ekonomických subjektů (obzvláště domácností) v druhé zemi, a to primárně v oblasti spotřebních výdajů. Lze tedy konstatovat, že domácnosti druhé země jsou ovlivňovány fiskální politikou země první a naopak. Je tak na místě upozornit na toto úskalí v případě opakovaných fiskálních zásahů do daňové sazby, ať už v Polsku či v České republice. Z úhlu pohledu ekonomik obou zemí je žádoucí, aby fiskální politika obou zemí byla i nadále v souladu.

Výsledek vznikl při řešení standardního projektu „Fiskální udržitelnost českého systému důchodového a zdravotního pojištění“ s využitím institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace Vysoké školy finanční a správní.

Seznam použitých zdrojů

- Arel-Bundock, V. (2017). The Unintended Consequences of Bilateralism: Treaty shopping and international tax policy. *International Organization*, 71(2), 349-371, Cambridge University Press.
- Astrov, V. (2019). Labour market trends in Visegrád countries: Implications for Austria. *Policy Notes*, 33, The Vienna Institute for International Economic Studies.
- Beran, V. (2019). *Monitoring nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie a v USA v letech 2011-2016*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
- Beran, V. (2020). *Monitoring nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie a v USA v letech 2012-2017*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
- Beran, V. & Říhová, L. (2015). *Monitoring nákladů práce v České republice, ve státech Evropské unie a v USA v letech 2008-2013*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

- Croitoru, I. C. (2011). Landmarks of Contemporary Fiscal Policy in the European Union, *Finante – provocarile viitorului (Finance – Challenges of the Future)*, Faculty of Economics and Business Administration, 1(13), 225-231, University of Craiova.
- ČNB. (2022). *Platební bilance*. [cit. 2022-12-16]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/
- D'Acunto, F., Hoang, D. & Weber, M. (2018). *Unconventional fiscal policy*. *AEA Papers and Proceedings*, 108, American Economic Association, 519-523.
- European Commission. (2021). *VAT rates applied in the Member States of the European Union: Situation at 1st January 2021* [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: https://taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2021-06/vat_rates_en.pdf
- Farkačová, L. (2020). Daňová konkurenceschopnost podniků cestovního ruchu zemí V4. *Scientia et Societas*. Praha: Newton College, a. s., 2020, roč. 16, č. 3, 57-69.
- Granda, M. L. (2021). Tax haven ownership and business groups: Tax avoidance incentives in Ecuadorian firms. *Journal of Business Research*, 130(C), Elsevier, 698-708.
- Hamerníková, B. & Maaytová, A. (2007). *Veřejné finance*. Praha: ASPI.
- KHK. (2022). *Polský protiinflační štít od 01.02.2022*. 4.2.2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.komora-khk.cz/informacni-servis-khk-khk/informace-z-polska/na-konec-5-tydne-informace-nejen-pro-podnikatele/#text1>
- Klimczuk, A. & Tomczyk, Ł. (2017). Selected Contemporary Challenges of Ageing Policy, *EconStor Books*, ZBW – Leibniz Information Centre for Economics, 0(174882), June.
- Král, P. (2022). Inflace v květnu 2022 nad prognózou ČNB, v příštím roce bude zpomalovat k 2 % cíli. ČNB, 10. 6. 2022 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/verejnost/servis-pro-media/komentare-cnb-ke-zverejnenym-statistickym-udajum-o-inflaci-a-hdp/Inflace-v-kvetnu-2022-nad-prognozou-CNB-v-pristim-roce-bude-zpomalovat-k-2-cili/>
- Lacka, I., Myszczyzyn, J., Golab, S., Bedzik, B. & Supron, B. (2020). Correlation between the level of economic growth and foreign trade: The case of the V4 countries. *European Research Studies Journal*, 0(3), 657-678.
- OECD. (2022). [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://oec.world/en>
- Olczyk, M. & Kordalska, A. (2018). Determinants of trade balance in Polish and Czech manufacturing sectors. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 13(3), Institute of Economic Research, 445-466.

Fiscal Aspects Determining Relations Between Economics Entities in the Czech Republic and Poland

Abstract: The aim of the paper is to define the effects of fiscal aspects that determine the behaviour of economic agents (especially firms and households) in the Czech Republic and Poland and to define the side effects that occur as a result of these fiscal aspects. In a global comparison, the two countries analysed show similarities in terms of labour costs and VAT, i.e. the aspects that primarily influence the motivation of firms to continue doing business in a given country. Both countries analysed are export-oriented and their fiscal policies show similar features that do not cause major spillover effects. In the short run, however, there are situations where temporary changes in the fiscal policy of one or the other country lead to spillover effects in the form of changes in the purchasing behaviour of economic agents, especially households.

Keywords: taxes, fiscal policy, business, VAT.